

9. Sözlem hakynda umumy maglumat

319-nji gönükme. Sözlemleri okaň, olaryň aňladýan manylaryna we aýdylyş äheňine-intonasiýasyna üns beriň.

1. Men üçünji klasda okaýaryn.
2. Seniň kakaň öýdemi?
3. Ýaşasyn Parahatçylyk!

Gutarnykly oý-pikiri aňladýan özara baglanyşykly sözlere sözlem diýilýär. Sözlemiň yzyndan belli bir dyngy belgi goýulýar.

Bir zady habar bermegi aňladýan sözlemde nokat (.) goýulýar.

Meselem: Sona mekdebe gitdi. Bir zady soramagy aňladýan sözlemde sorag belgisi (?) goýulýar.

Meselem: Sen kitap aldyňmy? Birine ýüzlenmegi aňladýan sözlemde ýüzlenme belgisi (!) goýulýar.

Meselem: Bol hasyl ugrunda göreşiň!

320-nji gönükme. Soňunda nokat goýlan sözlemleri biraýry, sorag belgisi goýlanlary biraýry, ýüzlenme belgisi goýlanlary biraýry göçüriň.

Kakam obada işleýär. Seniň kakaň nirede işleýär? Meniň kakam mal bakýar.

Maldarlara şöhrat! Men şu ýyl enem bilen Stambula gitjek. Okuwçylar, oňat okaň!

Sen okuwdan soň nirä gitjek? Ýaryşda birinjiligi almak üçin göreşeliň! Meniň atam namaz okaýar.

Ataň namaz okaýarmy?

321-nji gönükme. Okaň, her sözlemiň manysyna hem-de aýdylyş äheňine üns beriň. Sözlemleriň nämäni aňladýandygyny aýdyň.

1. Golaýda biziň obamyzda mekdebimiziň suratçylarynyň ýaryşy geçirildi. Oňa biziň klasymyzdan Maýsa, Annamyrat dagy gatnaşdy. Maňa Maýsanyň çeken towşanjygy has ýarady.

2. Siziň klasyňyzdan kimler gatnaşdy? Sen ýaryşa tomaşa etdiňmi?

3. Ýaşasyn Bitarap, Garaşsyz Watanymyz! Mertebeli Serdarymyza şöhrat!

Suratçy sözüniň manysy näme? Sözlükden peýdalanmagy unutmaň.

322-nji gönükmä. Sözləri öz ýerinde ulanyp, sözlemler düzüň we depderiňize ýazyň.

Olaryň aňladýan manysyny aýdyp beriň.

1. Bagyna, men, gitjek, çagalar.
2. Klasda, okaýarsyň, sen, näçenji?
3. Surat, biz, çekýäris.
4. Nireden, gelýärsiň, sen?
5. Okalyň, biz, gowy!
6. Göreşeliň, hasyl, ýökary, ugrunda!

Nusga: Men çagalar bagyna gitjek.

323-nji gönükmä. Okaň. Haýsy sözlemiň habar bermegi, haýsysynyň sorag bermegi we haýsylarynyň ýüzlenmegi aňladýandygyny aýdyň Olaryň okalyş äheňine üns beriň.

Biz pianino aldyk. Ony kynlyk bilen öýe saldylar. Goňşymyz dillendi:

— Bu pianinony kim üçin aldyňyz?

— Ýnha şu gyzjagaz üçin aldyk! — diýip,

begenjinden ejem Aýnajygy ogşady.

— Sen pianino çalyp bilýärmiň? — diýip

goňşymyz Aýnajykdan sorady.

— Men sazçylyk mekdebiniň ikinji klasynda okaýaryn ahyryn!

— Sen bize bir saz çalyp berermiň? Aýna jan, hany saz çalsana!

Aýnajyk pianinony mähir bilen sypady. Soňra ol dogumlylyk bilen saz çalyp başlady. Saz edil kebelek Yaly gaýmalady.

H. Şirow, «Daljygan at».

Hekaýajyga sözbaşy tapyň we mazmunyny aýdyp beriň.

324-nji gönükme. Sözlemleri göçüriň, her sözlemden soň degişli dyngy belgisini goýuň.

1. Sona özüniň joralary bilen mekdebe barýar, 2. Ejem mekdepde mugallym bolup işleýär 3. Başım, sen şu kitaby okadyňmy? 4. Ýaşasyn türkmen halky. 5. Dostlar, hemme zatda üstünlik gazanyň 6. Sen näçenji mektebiň okuwçysy 7. Siz Mämmet Seýidowyň goşgularyny okadyňyzmy.

ýaşasyn

325-nji gönükme. Göçüriň. Sözlemlerden soň degişli dyngy belgilerini goýuň, dyngy belgilerden soň sözlemi baş harp bilen başlamagy unutmaň. Her sözlemiň nämäni aňladýandygyny aýdyň.

Sen dün okalga bardyňmy men dün şähere gitdim ýaşasyn parahatçylyk biziň obamyzyň elektrik ýşyklary uzak ýerden görünýär siziň obaňyzda çagalar bagy barmy mekdep okuwçylary agaçlaryň düybüni ýumşatdylar çagalar, okuwda ýokary bahalar almaga çalşyň.

326-nji gönükme. Okaň. Her sözlemiň okalyşyna, äheňine we aňladýan manysyna üns beriň.

Biziň Türkmenistanymyz

Biziň Watanymyz Türkmenistan özbaşdak we Garaşsyz döwletdir.

O1 185 döwletin ykrar etmegi bilen 1995-nji ýylda Bitarap ýurt boldy.

Türkmen halky indi öz baýlygynyň, medeniýetiniň hakyky eýesi boldy.

Ýasasyn biziň Watanymyz Türkmenistan hem-de onuň beýik Serdary Saparmyrat Türkmenbaýy!

Sen biziň milli baýdagymyzy golaýdan synladyňmy? Biziň ýaşyl baýdagymyzda ýyldyzlaryň we Aýyň suratlary bar.

Biziň Watanymyzyň baýdagy hemişe parahatlykda parlasyn!

327-nji gönükme. Özüňizden iki sany habar sözlemni, iki sany sorag sözlemni düzüp, depderiňize ýazyň.

Turkmenkultur.com